

Yaron Matras: *Romani: A Linguistic Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

Kiinnostus romanin kieleen ja romaneihin on kasvanut räjähdysmäisesti koko 1990-luvun ajan itäisen ja keskisen Euroopan poliittisten muutosten myötä. Romaneja voidaan pitää Euroopan suurimpana vähemmistökansana, vaikka arviot kansan lukumäärästä vaihtelevatkin suuresti. Yaron Matras on Manchesterin yliopiston kielitieteilijä, jonka yksi kiinnostuksen kohde on romani. Hän on julkaissut sekä artikkeleita että monografioita romanista, ja hänen viimeisin julkaisunsa *Romani: A Linguistic Introduction* ilmestyi Cambridge University Pressin julkaisemana 2002.

Matras käsittelee hienotunteisesti monia romanitutkimuksen kiperiä kysymyksiä. Erityisesti mainitsemisen arvoista on tutkijan etiikan pohdiskelu. Matras toteaa, että vielä nykyään useimmat romanian tutkivista kielitieteilijöistä eivät ole kansallisuudeltaan romaneja, ja siksi heidän on erityisesti pyrittävä välttämään romanien romantisointia tai holhoamista. Kielitieteen tarkoitus ei ole poistaa sosiaalisia epäkohtia eikä sen ensisijainen tehtävä ole edistää romaniyhteisöjen omanarvontuntoa, Matras toteaa.

Toinen romanitutkimuksen ongelma on kysymys romanien lukumäärästä. Matrasin onnistuu esittää tämä valtioiden virallisten tietojen ja kansainvälisten vapaaehtoisjärjestöjen lukujen ristiriitavalla, joka tyydyttäneen myös asiasta kiistatonta tietoa hakevien tarpeet: tiukan objektiivista tietoa romanian äidinkielenään puhuvien lukumäärästä ei ole saatavissa. Matrasin ratkaisu on tyylikäs: otsikon "Possible numbers of Romani speakers for some

countries" alla hän ryhmittelee romanien asuinseudut kolmeen ryhmään: yli 250 000 puhujaa (Romania, Bulgaria, Slovakia, Venäjä, Serbia, Montenegro ja Kosovo, Turkki); 100 000 – 250 000 puhujaa (Makedonia, Tšekki, Kreikka, Yhdysvallat); sekä 50 000 – 100 000 puhujaa (Albania, Saksa, Italia, Puola, Ukraina, Unkari). Matras mainitsee tietenkin myös sen, että nämä luvut ovat varovaisia arvioita – esim. Romaniassa on arvioitu olevan jopa miljoona romanin puhujaa.

Matrasin teos on yleisemmistä pohdinnoistaan huolimatta pääosin lingvistinen: toistaiseksi suurilta osin kirjakielettömän romanin historiallista fonologiaa, nominien sekä verbimuotojen morfologiaa ja syntaktista typologiaa esitellään omilla luvuissaan. Kieliopilliset lainat ja keskustelu murteiden luokittelusta ovat myös saaneet omat lukunsa. Kirjan lopusta löytyvät myös erittäin kiinnostavat luvut romanista yhteiskunnassa: otsikkojen

"Romani sociolinguistics" ja "Language planning and codification" alla Matras käsittelee ansiokkaasti romanin käyttöön, pararomaniin ja romanin asemaan liittyviä seikkoja.

Selkeää yksimielisyyttä siitä, ovatko romanikielet yhden kielin murteita vai erillisiä kieliä, ei romanitutkimuksessa ymmärtääkseni ole, eikä Matras tätä kiintoisaa kysymystä liioin käsittele. Matrasin mielestä romanikieliä on yksi, ja sillä on monta murretta. Murteita Matras käsittelee kuitenkin laajasti. Romanin standardikiellellistämistä käsittelevässä luvussaan Matras esittelee erilaisia yrityksiä luoda romanille normistoja ja kyseenalaistaa pyrkimykset yhden yhtenäisen romanin standardikielen vakiinnuttamiseksi.

Matrasin *Romani: A Linguistic Introduction* on kaikinpuolin erinomainen ja monipuolinen johdatus romaniin, ja se on suositeltavaa luettavaa kaikille Itä-Euroopan kielitilanteesta kiinnostuneille.

Johanna Virkkula

Liikuntakulttuurin murros Venäjän Karjalassa

Hannu Itkonen ja Pentti Stranius: *Liikettä Venäjän Karjalassa*. Joensuu: Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja, no 137, 2002.

Joensuun yliopiston tutkijat Hannu Itkonen ja Pentti Stranius kysyvät kirjassaan *Liikettä Venäjän Karjalassa* minkälaisen perinnön Neuvostoliitto jätti Venäjän urheilulle ja liikunnalle? Vastauksia kirjoittajat tähän sängen haastavaan kysymykseen etsivät Venäjän Karjalan liikunnan ja urheilun näkökulmasta. Tutkijat käsittelevät liikuntakulttuuriksi nimeämäänsä ilmiötä varsin laajasti. Paikoin kirjassa analysoidaan myös matkailuun liittyviä

kysymyksiä. Lähdemateriaalina tutkimuksessa on käytetty kirjallisuuden lisäksi haastatteluja ja Venäjän Karjalan liikuntavaikuttajille suunnattua kyselyä.

Kirja koostuu kolmesta kokonaisuudesta. Kirjan ensimmäisessä osassa tutkijat ruotivat neuvostourheilun toimintamalleja ja perintöä. Toisessa osassa kuvataan Venäjän Karjalan hallintoa, taloutta, väestöä ja liikuntakulttuuria viimeisen kymmenen vuoden aikana. Eri osien sivumääriä verrattaessa laajin ja myös ajankohtaisin anti löytyy kirjan kolmannesta osasta, jossa käsitellään Venäjän Karjalan liikunnan ja urheilun nykytilaa ja tulevaisuutta.

Vaikka neuvostoyhteiskunnasta on olemassa lukuisia dokumentteja, on sen liikuntakulttuuria kuvaavia teoksia saatavilla suomen kielellä vain muutamia. Kirjan ensimmäisen luvun katsaus neuvostourheilun historiaan onkin oiva kuvaus sosialistisesta liikuntajärjestelmästä. Kirjoittajat erittelevät ansiokkaasti neuvostoyhteiskunnan ajanjaksot liikunnan näkökulmasta. Historiallinen osio sisältää myös urheiluhistoriasta kiinnostunutta lukijaa kiehtovia yksityiskohtaisia kuvauksia neuvostourheilusta. Mielenkiintoisin lienee venäläisen kampaailulajin, sambon, synnyn kuvaus. Urheilulajina se on yhdistelmä eräänlaista vapaapainia ja judoa. Lajin suosiosta vielä nyky-Venäjällä kertoo jotakin se, että Venäjän presidentti Vladimir Putin on paitsi judo- myös sambomestari. Sambon kehittämisessä on aineksia myös monitasoiseen yhteiskunnalliseen analyysiin.

Kirjan kolmannessa osassa tutkijat erittelevät viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneiden muutosten vaikutuksia nykypäivän Venäjän Karjalan liikuntakulttuuriin. Samanaikaisesti 1990-luvun alussa valtion ja tuotantolaitosten tuki liikunnalle ja urheilulle supistui nopeasti. Myös kansalaisten kiinnostus liikuntaa kohtaan väheni. Niukkuuden vallitessa liikunta ei saanut ihmisten elämässä kovinkaan huomattavaa sijaa, vaan tärkeintä on oman ja läheisten toimeentulon turvaaminen. Karjalan tasavallassa ei kuitenkaan ole tyystin unohdettu neuvostoliikunnan ja -urheilun perintöä.

Kirja kuvaa myös sitä, miten Neuvostoliiton hajoaminen muutti paitsi toimintamalleja myös liikuntakulttuurin normistoja. Karjala oli Venäjän ensimmäinen tasavalta, jossa hyväksyttiin oma liikuntalaki vuonna 1994. Laissa korostetaan liikunnan vaikutuksia kansanterveyteen ja erityistä

huomiota kiinnitetään lasten ja nuorten liikuntaan. Kirjassa kuvataan myös miten nykyään paikallisten nuorten elämästä on löydettävissä yleismaailmallisia liikuntakulttuurin muotoja. Esimerkiksi aerobicin suosio Karjalassa perustuu pitkälti siihen, että lajia pidetään läntisenä nuoti-ilmiönä.

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoisten kansalaistoimintojen käynnistyminen Karjalan tasavallassa ei ole ollut helppoa. Tämän päivän Karjalan tasavallassa toimivat urheiluorganisaatiot ovat yksittäisiä seuroja, klubeja, kaupunkien liikunta- ja urheilujärjestöjä sekä monenlaisia ryhmiä. Muutamissa lajeissa, kuten jalkapallossa, karjalaiset seurat ovat myös hakeneet vauhtia suomalaisista alasarjoista tuoden niihin annoksen kansainvälistä kiinnostavuutta.

Karjalan tasavallan urheilun tason nostamiseksi on olemassa myös päämäärätietoisia toimenpiteitä. Yksi esimerkki on petroskoinen jääkiekko. Paikkakunnan kiekkoihmiset ovat yhdessä keränneet paikalliselle joukkueelle tukijoita, joiden turvin seuran toimintaa viedään eteenpäin.

Tilastojen mukaan Karjalassa oli viime vuosikymmenen puolivälissä reilu 1400 urheilu- ja liikuntarakennusta. Stadioneja oli

kuusi, urheiluhalleja 334 ja uima-altaita 25. Luvut vaikuttavat varsin suurilta. Selvää kuitenkin on, että suuri osa näistä tiloista on vanhoja ja huonokuntoisia. Positiivista asiassa kuitenkin on, että vuosituhanen vaihteessa osaa näistä tiloista pyrittiin kunnostamaan ja huonokuntoisimpien tilalle oli valmistumassa uusia halleja. Kaikkiaan liikunta ja urheilu Karjalan tasavallassa elävät yhä muutosten vuosia. Toivottavasti synkin vaihe on kuitenkin jo ohitettu.

Käsillä oleva kirja on kolmi-voitosen tutkimushankkeen yksi tuotos. Selvästikin tutkijoilla olisi enemmänkin sanottavaa liikuntakulttuurista Venäjän Karjalassa ja toivottavaa on, että kansainvälisestikin ainutlaatuista venäläisen nykyliikunnan ja urheilun tutkimusta jatkettaisiin. Kirjassa on myös aineksia raportoida esimerkiksi englanninkielisissä liikunta-alan foorumeissa. Kirjan sisältöä voisi myös jätkevöittää muutamalla hyvin valitulla kartalla, kuvalla ja taulukolla. Suosittelem kirjaa kaikille Venäjän Karjalan ja laajemminkin venäläisestä liikuntakulttuurista kiinnostuneille lukijoille.

Timo Metsä-Tokila

Symbolisen ainokaisuuden äärellä

DDT: Jedinotšestvo I (Real Records 2002). Kogda jedin; Poet; Rabotši kvartal; 180 cm; Pokolenije; Mama, eto rock-n-roll; Vals; Intro; Krysa; Roždestvo; Notšnaja pjesa; Osennjaja.

Lauluntekijä, sanoittaja ja laulaja Juri Ševtšukin luotsaama DDT on ollut parinkymmenen vuoden ajan venäläisen rockin näkyvimpiä edustajia. Yhtyeessä yhdistyy institutionaalinen, vuodesta

toiseen pysyvä suosio, sekä sanoituksiin kätkeytyvä painava sanoma. Ajoittain mies ja kitara-pohjalta esiintyvä, neuvostoajan dissidenttiydestä karismansa ja kritiikkinsä ammentava Ševtšuk on venäläisen bardiperinteen ehkä taidokkain jatkaja, joka vetää hyvinkin vertoja sellaisille neuvostoajan laulaville dissidenteille kuin Vladimir Vysotski tai Bulat Okudžava. Yhtyeen 17. studioalbumi, kaksiosainen *Jedinot-*